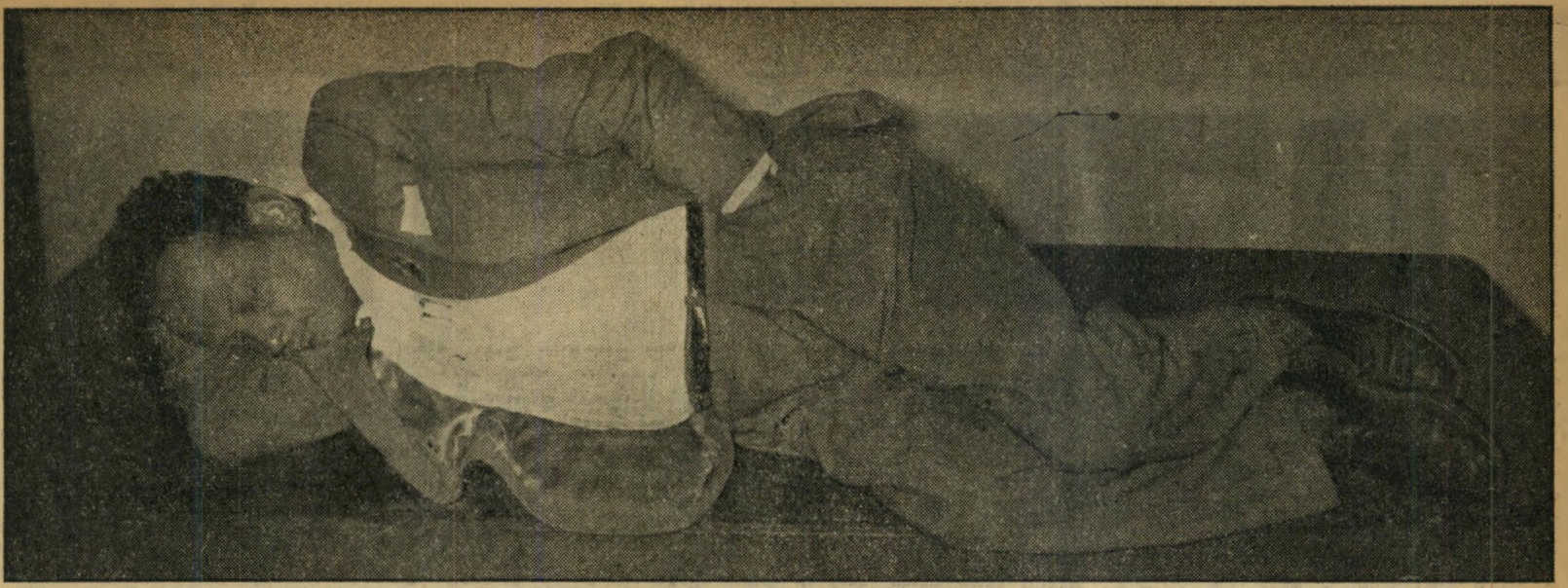

ח"כ יגאל אלון (ישן על שולחן)
לא האדון יוצר את העבדים, אלא העבדים יוצרים את האדון

במדינה

העם

הליצינים

מעולם לא היה שלטון יחיד של דוד בן גוריון כה בולט כמו דחקא השבוע, כאשר בפעם הראשונה מאז קום המדינה היה מוטל לרגע קט בספק (ראה מסגרת) על מה מבוסס שלטון זה?

לכאורה הוא מבוסס על עמדת מפתח פוליטית שהיא כמעט יחידה במינה בעולם. מפא"י, שהיא מפלגת מיעוט, יכולה לבחור לא רק בין שני שותפים מימינה ומשמאלה, כרגיל בארצות רבות, אלא בין שלושה שותפים עיקריים: הימין, השמאל והחיתים. מכיון שגם שלושה אגפים אלה מפולגים בתוכם, יש מספר אסטרטגומי כמעט של אפשרויות לקומבינציות קואליציוניות.

השבוע נתברר שגם זה אינו הבסיס האמיתי של שלטון ביג"י. כמו דוגמות רבות של שלטון יחיד בהיסטוריה, בנוי גם שלטון זה, בסופו של דבר, על פחדנות ויריבויות. ייתר מאשר על עוז אהודי. כדברי הפילוסוף: לא האדון יוצר את העבדים, אלא העבדים יוצרים את האדון.

האיש שייצג מצב אומלל זה, יותר מכל אדם אחר, היה אלוף הפלמ"ח ו"ח אחדות העבודה יגאל אלון, שנחשב פעם לסמל של אומקירות וזקיפות הקומה של הדור הצעיר. אירשורא השיתרוב שבו בין היורדים מים את הקמתה של ממשלה בלתי מפא"ית עד לבחירות. אולם כשנעץ בו ביג"י את עינו האימננטיות, התקפל אלון מיד כאילו שפגע בו ברק. תוך כדי כך הפליט הערה שתיכנס להיסטוריה: "רק התלוצצתי".

היתה זאת התיקורת העצמית הכנה ביותר של עסקני ישראל השבוע. הם דמו לחבר רת ליצינים בחצר מלך בימי הביניים — ליצינים שהעזו מדי פעם להגיד מילה חריפה, או לשים את המלך לצחוק, אך שהתכופפו מיד כאשר הרגישו שזעם המלך מתחיל להתעורר.

יגאל אלון וחבריו, התלוצצו. אורחי ישראל, שאינם זקוקים לליצינים, אלא למנהיגים אמיתיים שינסו לחולל תמורה במערכת הלאומית — לא הרגישו כל חשק לצחוק.

הבדיחה היתה על חשבונם.

המשבר

הגסיסה הארוכה

הגסיסה החלה עוד לפני שבוע. ברגע שניצני מפ"ם ואחדות העבודה הצביעו בועדת החוקים והבחירות של הכנסת, ביום השלישי, נגד עסקת הנשק, נפל הפור. אמנם, רוב הוועדה הצביע בעד העסקה של בן גוריון, בכנסת חששו כל המפלגות להצביע בעד הצעת איאמון של מק"י, והיא נדחתה. באותו יום הצביע רוב הכנסת — מפא"י וערבייה, הפרוגרסיבים, ה"צ"כ — בעד העסקה. אולם שתי השותפות השמאליות של הקואליציה הצביעו נגד — ובאותו גרמו לסופת רעמים שביג"י.

קרוב לחדאי כי ביג"י לא חשב מראש על מטרות המעשית. הוא פעל מתוך זעם אישי על שמישהו העז להפטר את מרתו.

לא מתוך חתירה לקראת ממשלה אלטרנטיבית. אילו חשב מראש על תוצאות המשיב, יתכן כי היה פותח בפני שותפיו דלת אחורית של נסיגה, השרים, שהוסיפו לשבת בממשלה גם כאשר זו ביצעה את מייבצע סיני נגד מצפונם, ושבלעו עשרות עלבונות אחרים, היו גם הפעם נאחזים בקשיה הצלה של ניסוח פשרה, אילו ניתן להם.

אולם ביג"י האמין כי יש בכוחו להנחית מכה על יריביו. הוא גם האמין כי רוב הציבור עימו. הוא הודיע שלא יוסיף לשבת עם שרי השמאל. יופיטר כעס.

מי יפטר את מי? בהערכת דעת הקהל צדק ביג"י. אם כי תחילה נראה כי יש רוב קטן בציבור נגד העסקה, הרי נאומו הגדול של ביג"י ששודר בקוץ יש"ר (בעוד שדברי המתנגדים נמסרו רק במקוטע ובכוון) גרמו לשינוי. היתה נראה כי הפעם יש רוב קטן לטובת העסקה.

אולם ביג"י טעה בשיקול השני. הוא דרש משרי מפ"ם ואחדות העבודה להתפטר, קיווה כי לאחר מכן תישאר ממשלה כל מפא"ית, בתוספת הפרוגרסיבים הנכנע ויעקוב משה טולידאנו חסרי הכוח. היתה זה מצב אידיאלי להכשחת נצחון בבחירות.

ביג"י הצליח להעמיד את השרים הסרבנים באור מבוחך למדי, הוסיף להרגיז את השו"רים בדקירות מחוכמות ("אפילו בולדווין לא יוציא אותם מן הממשלה") דעת הקהל החלה פונה נגד שרי השמאל. השאלה הגדולה היתה: האם יצליחו שרי השמאל לגרום להתפטרות הממשלה, או שיצליח ביג"י לגרום להתפטרות שרי השמאל?

ריקוד בלתי חתונות. לא היתה זאת שאלה סתמית. נבעו ממנה תוצאות מעשיות כבדות משקל.

אילו התפטר שרי השמאל, היו מפגים את השטח לשלטון יחיד של מפא"י.

אילו התפטר כל הממשלה, היתה כולה נשארת כממשלת מעבר. שרי השמאל היו נש"ארים בממשלה ונהנים מעמדות הכוח שלהם, ובאותה שעה היו יכולים ליהנות מכל היתרונות של עמדה אופוזיציונית. הם היו רוקדים בשתי חתונות.

תחילה נראה היה כי ביג"י יצליח בטכניקת שריהפנים ישראל בריהודה, שהתעלה בימי המשבר לרמה מעוררת כבוד של מטריות אישית, קרא בהתרגשות לעבר חבריו, הדגיש שלא יוכל עוד להמשיך לשבת עם ביג"י בממשלה. הוא תבע מחבריו כי ינתן לו ולמשה כרמל להתפטר.

אולם מרכז אחדות העבודה דחה את בקשת השר הקשיש (64) וההגון. השיקול הקריטי, גרם להחלטה שלא לתת לביג"י את מבוקשו. אולם כדי להכביר את עמדת הש"רים לאשורה, הורשה להם לפרסם מכתב, חתום בידי בריהודה וכרמל, בו הם מבקשים שים ממפלגתם לתת להם להתפטר. המפלגה ענתה רשמית בסירוב.

היה נדמה כי יש בידי ביג"י נשק נוסף: לפי החוק הקיים (64) וההגון. השיקול הקריטי, גרם להחלטה שלא לתת לביג"י את מבוקשו. אולם כדי להכביר את עמדת הש"רים לאשורה, הורשה להם לפרסם מכתב, חתום בידי בריהודה וכרמל, בו הם מבקשים שים ממפלגתם לתת להם להתפטר. המפלגה ענתה רשמית בסירוב.

נדמה כי יש למפא"י יתרון במאבק. בן גוריון יכול היה להוסיף להעליב את שרי השמאל, להפכם ללעג ולקלס בעיני הציבור, לתת למצב הבלתי נסבל להימשך ללא סוף. עד שהדבר יימאס עליהם.

אולם בידי השמאל היה נשק סודי שהכי ריע את הכף. היה ברור כי ברגע שתכנס הכנסת, ביום השני השבוע, תגיש תנועת חרות, או סיעה אופוזיציונית אחרת, הצעת איאמון. במקרה כזה יכלו מפ"ם ואחדות העבודה להצביע נגד הממשלה שהם עצמם מיוצגים בה, לגרום עליידי כך לפיטוריה המידיים ולהפיכתה לממשלת מעבר בהרכבה המלא. גם הימנויות פשוטה מהצבעה היתה גורמת לתוצאה זו.

ביג"י לא היה יכול להרשות לעצמו לנחול תבוסה כה מחפירה, להופיע לעיני הציבור בארץ ובעולם כראש ממשלה שפוטל עליידי הכנסת. לפי הצעת האופוזיציה, לכן נקבע ממילא גבול-שליזמן לסיום המאבק: על בן ג"י היה להתפטר לפני התכנס הכנסת. כך, ביום הראשון, כ-24 שעות לפני כינוס ה"בית, נבע ביג"י, הגיש את התפטרותו.

"התפטרתי!" חמש דקות לפני השעה תשע, ביום הראשון בערב, יצא ביג"י מבית הגנאי בירושלים, חיך לתוצאות שהתקבלו בפתח, אמר: "התפטרתי". ממשלתו ה"ע" שרית של ישראל חדלה סוף-סוף לחיות.

עוד לפני כן שיחק ביג"י ברעיון כי יצליח להקים במקומה ממשלת מיעוט של מפא"י והפרוגרסיבים (50 קולות). כדי להשיג רוב היה זקוק לתוספת — או 13 קולות הצ"כ או 11 קולות הדתיים-הלאומיים. הצ"כ הושיבו מיד לסיור. לא היה יכול להיות כל הגיון בתמיכתם בממשלה מפא"ית בלעדית, שהיתה הופכת למעשה לדיקטטורית, עד אחרי הבחירות. אולם הדתיים היו פחות מוחלטים בעמדתם.

הם ידעו, כמובן, כי ביג"י זקוק רק להצבעה יחידה אחת. אחרי שהיה מצליח לכונן את ממשלתו ברוב של 61 קולות (מפא"י וערבייה, הפרוגרסיבים והדתיים-הלאומיים) היתה נכנסת זו לתפקידה. אפילו הצביעו הדתיים למחרת היום נגדה ומפילים אותה, היתה ממשלה זו נשארת בתפקידה כממשלת מעבר עד אחרי הבחירות. לכן היתה הצבעה יחידה זו שווה הרבה. הדתיים היו מוכנים למכור אותה — ביוקר. דרישותיהם: הגבלת התחבורה הציבורית בשבת, השבתת הרכבת התחתית בי חופה בשבתות, סילוק הרב טולידאנו ממש"ר ד"הדחות, החזרת המצב בקשר לשאלה "מי הו יהודי" לקדמותו.

מפא"י לא יכלה לשלם מחיר מופקע זה מבלי לסכן את מעמדה בבחירות. העסקה נדחתה. אולם בינתיים רכשו הדתיים קצת רצון טוב אל ביג"י בספרם לו על הנסיון להקים ממשלת מיעוט בלתי מפא"ית (ראה מסגרת), שגם הוא נכשל.

כך נשארה הממשלה הישנה על כנה כממשלת מעבר. בהשאה למצב לפני פרוץ המשבר, לא הרחיבה מפא"י מאומה, הפסידה את שליטתה על שרי השמאל בממשלה. היה זה מאון שלילי לבן גוריון — ורק תוצאות הבחירות הבאות, כהן תתבטא בלי ספק ידעת האם על עיסקת הנשק עם גרמניה, יוכיחו את כוח הענין כדאי לו בחשבון הסופי.

הפרוטוקולים של זקני ציון

בכל הויכוח על עיסקת הנשק, היה בידי ביג"י נשק יעיל אחד: הפרוטוקול של

ישיבת הממשלה מחודש דצמבר אשתקד. שם היה כתוב, שחור על גבי לבן, שהו"ר כרה העיסקה עם גרמניה, מבלי שהשרים יתנגדו.

שרי השמאל, לעומת זאת, טענו בתוקף שמעולם לא שמעו את המילה גרמניה. אי אפשר היה להטיל ספק בכנותם בנקודה זו. איך יכלו שתי טענות אלה להתישב? הפתרון היה בעובדה מדהימה, שנודעה רק עתה לרבים: שרי הממשלה בכלל אינם מקבלים לעיון את הפרוטוקולים של ממשלתם. הנוהג האלמנטרי של ביקורת הפרוטוקולים, הקיים בכל חברה מסחרית בע"מ, אינו קיים במוסד המבצע העליון של מדינת ישראל. רק כאשר שר מסוים דורש במפורש לראות קטע מסוים של הפרוטוקול, הוא יכול לקבל קטע זה.

במצב זה נשארת השליטה הבלעדית על הכתוב בפרוטוקולים בידי מזכיר הממשלה — שהוא תמיד איש המסור אישית לביג"י. לכן ניסה ביג"י בשעתו למנות לתפקיד זה את ראש מנגנון החיפוש — הצעה שנדחתה על ידי כל השרים, כולל שרי מפא"י. תחת זאת מונה כתריאל כץ, שגם הוא איש מפא"י מובהק, השייך לחבורת ביג"י. בור כוח על מהימנות הפרוטוקול, איש זה הוא העד היחיד והשוטף הבלעדי.

איך יכלו שרי השמאל לסבול מצב פנטסטי כזה? התשובה על שאלה זו כרו ללת מן הסתם את ההסבר לדברים רבים הקורים במדינה. בהשלימם עם מצב זה, כרו שרי השמאל את הבור לעצמם. הם יכור לים להאשים בכך רק את עצמם.

ממשל צבאי

האדמה הטובה

רודן צבאי ברפובליקת כנענות דרום אמריקאית היה מתגאה ביעילות המיבצע. הכל היה חוקי בהחלט.

הוועדה שהיתה צריכה להתכנס בשבת, לדיון בבצית האדמות המופקעות של ערביי ישראל, היתה חוקית. לא היתה כל אפשרות חוקית למנוע את קיומה בחיפה, בה אין סמכות למושל הצבאי. אולם ידו של המושל הצבאי ארוכה — ביחוד כשי היא פועלת כדי להגן על כל אותם משקים ויחידים, שהתעשרו מניצול אדמות מוסד קצות.

מבעוד יום עצר המושל עשרות מנהיגים ערביים — לאומיים וגם קומוניסטים — ברחבי הארץ, שלח אותם למעצר ולגלות, תוך שימוש בסמכותו החוקית למען שחון המדינה. שוטרי שלושת המחסומים שהקימה הממשלה עצרו את כל המכוניות ה"ערביות שניסו ביום הוועדה להגיע לחיפה, מצאו באותה פלא שלכוון מעצורים פגור מים, החזירו את כולן כלעומת שבאו, לשם שמירה על הבטחון בדרכים.

אולם השיא הושג בחיפה עצמה. בעלי קולנוע פאר, שהשכירו את אולמם לוועידה ושהשופט ציחה עליהם במפורש שלא לבטל השכרה זו — פשוט נעלמו. הם לא פתחו את האולם. המאות המעטות של הערבים, שהצליחו בכל זאת להגיע לוועידה, מצאו את בניני חיפה נעולים בפניהם. איש לא היה מוכן להשכיר אולם לאויבי מנגנון החופש.

כך עברה הוועידה לאולם היחיד שנשא פתוח — מועדון מק"י. הית זה נצחון גדול (חששן בטנוד 8)